

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับที่น่ากังวลกว่าอาชีพอื่น ๆ โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีรายได้แตกต่างกันคือความมานะของตัวเกษตรกรและนโยบายภาครัฐ

สามารถแบ่งได้เป็น 3 ปัจจัยหลักคือ

- 1) **God Give:** ชะตาฟ้าลิขิต ให้ชีวิตไม่เท่ากัน ประกอบไปด้วย ฐานะทางการเงิน ขนาดของที่ดินทำกิน ระดับการศึกษา และทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
- 2) **Take:** ความพยายามมานะอดสาหัส ประกอบไปด้วย ชนิดของพืชที่เพาะปลูก ทักษะและประสบการณ์ การปรับตัวและพัฒนาตัวเอง และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- 3) **Government Support:** การสนับสนุนจากรัฐ ประกอบด้วย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในเรื่องของพื้นที่ชลประทาน โอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และแหล่งข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมทางเกษตร

ทั้งนี้ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้สามารถบรรเทาได้ด้วยการที่หน่วยงานภาครัฐร่วมมือกันขยายผลของนโยบายที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพการผลิต ทั้งทางด้านการเงิน ปัจจัยและองค์ความรู้ที่ทำมาได้ดีอยู่แล้ว ให้มีความต่อเนื่อง กระจายตัวมากยิ่งขึ้น เข้าถึงได้มากขึ้น ไม่กระจุกอยู่ที่พื้นที่ใด หรือเกษตรกรกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รวมถึงเกษตรกรเองที่ต้องปรับตัว เปิดใจรับแนวคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการประกอบอาชีพ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

การศึกษานี้ประกอบด้วย 3 ส่วนย่อย โดยส่วนแรก จะตอบโจทยที่ว่าทำไมอาชีพเกษตรกรควรได้รับการดูแลเป็นอาชีพแรก ส่วนที่สอง ปัจจัยที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของอาชีพ ผ่านการศึกษาด้วยแบบจำลองทางเศรษฐมิติและการสำรวจเชิงพื้นที่ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนสุดท้าย

1. ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือน: ทำไมต้องดูมิติอาชีพเกษตร

จริงอยู่ที่ว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือนไทยมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง และในช่วงที่ผ่านมาการศึกษาในมิติอาชีพยังมีจำนวนไม่มากและผลการศึกษาดังกล่าวไม่ได้ช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาได้อย่างชัดเจน และเป็นธรรมดาที่ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันย่อมมีรายได้แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม หากศึกษาเจาะลึกลงไปในแต่ละกลุ่มอาชีพอาจพบว่าภายในอาชีพเดียวกันอาจเผชิญกับความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ และอาจมีบางอาชีพที่กำลังเผชิญปัญหาที่รุนแรงและควรได้รับการเยียวยา¹ ดังนั้นการเข้าใจปัญหาในระดับอาชีพนี้จะช่วยชี้กลุ่มเป้าหมายที่ผู้เกี่ยวข้องควรเข้าไปดูแลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินนโยบายเกิดประสิทธิผลและคุ้มค่ากับงบประมาณ

ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ในปี 2017 ได้ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ภายในกลุ่มอาชีพเดียวกัน (Within-Group Inequality) มีความรุนแรงมากกว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างกลุ่มอาชีพ (Between-Group Inequality)² ด้วยข้อจำกัดทางทรัพยากรที่มีทำให้ภาครัฐไม่อาจช่วยเหลือทุกกลุ่มอาชีพพร้อมกันได้ ดังนั้นจึงนำไปสู่คำถามที่ว่า กลุ่มอาชีพอะไรควรได้รับการดูแลเป็นกลุ่มแรก ๆ เพื่อที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับงานศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาความสำคัญจาก 3 มิติ ได้แก่ ขนาดของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน และจำนวนครัวเรือนในแต่ละอาชีพ จากรูปที่ 1 จะเห็นได้ว่า ภาคการเกษตรเป็นอาชีพที่ควรได้รับการดูแลเป็นลำดับแรก ๆ³ เนื่องจากมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงเป็นอันดับต้น ๆ⁴ ขณะเดียวกันมีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และเป็นอาชีพของครัวเรือนส่วนใหญ่ของครัวเรือนไทย⁵ โดยครัวเรือนเกษตรมีรายได้สุทธิโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 16,000 บาทต่อเดือน ซึ่งร้อยละ 60 มีรายได้สุทธิต่อเดือนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของอาชีพ นอกจากนี้ ครัวเรือนเกษตรกรต้องเผชิญกับภาวะที่หัวหน้าครัวเรือนมีอายุมากและการศึกษาน้อยซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อความสามารถในการยกระดับรายได้ โดยเห็นได้จากผู้หารายได้หลักของครัวเรือน

¹ Kingnetr et al. (2019) "Thailand's Household Income Inequality Revisited: Evidence from Decomposition Approaches"

² จากการแยกองค์ประกอบ Generalized Entropy Index ด้วยข้อมูล SES 2017 พบว่า Between-group Inequality มีค่าเท่ากับ 0.0565 ในขณะที่ Within-group Inequality มีค่าเท่ากับ 1.0434 (ค่าที่สูงหมายถึงมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูง)

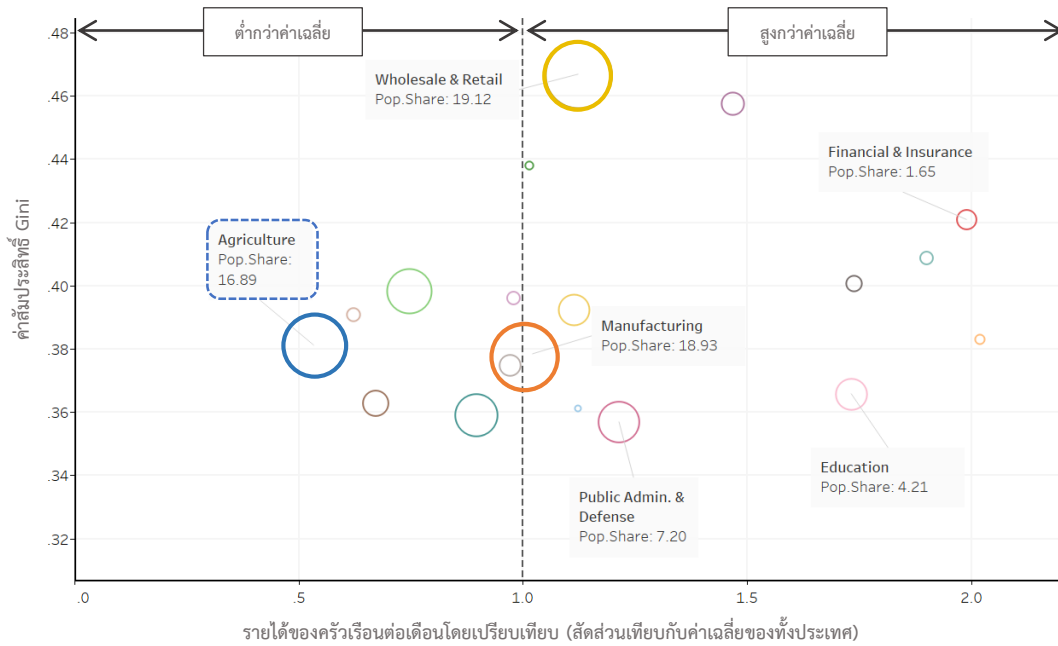
³ สำหรับอาชีพอื่น ๆ เช่น ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ หรือภาคการเงิน แม้จะมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงที่สุดแต่รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยที่ประกอบธุรกิจนี้อยู่ในระดับสูงมากเช่นกัน ส่วนอาชีพค้าส่งค้าปลีกและอุตสาหกรรม ถึงแม้มีจำนวนครัวเรือนไม่แตกต่างกับอาชีพเกษตรกรมากนัก แต่รายได้ของครัวเรือนใกล้เคียงหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ย ในขณะที่ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนสูงกว่าครัวเรือนเกษตรกร (รูปที่ 3.4) สำหรับอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง พบว่าบางกลุ่มมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ค่อนข้างต่ำและมีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ย เช่น ภาคการศึกษา และบางกลุ่มมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ค่อนข้างสูงแต่มีรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ประกอบกับมีขนาดของประชากรค่อนข้างน้อย งานศึกษาครั้งนี้จึงขอละกลุ่มอาชีพเหล่านี้

⁴ รายละเอียดค่า Gini Index ดังนี้ ภาคการเกษตรมีค่าเท่ากับ 0.38 ภาคการผลิตมีค่าเท่ากับ 0.37 และภาคการค้าส่งค้าปลีกมีค่าเท่ากับ 0.47 ในขณะที่กลุ่มอาชีพอื่น ๆ มีค่า ระหว่าง 0.36 ถึง 0.46 (ค่าที่สูงหมายถึงมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูง)

⁵ ภาคการผลิตคิดเป็นร้อยละ 19 ภาคการค้าส่งค้าปลีกร้อยละ 19 และภาคการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 17 ของครัวเรือนทั้งหมด

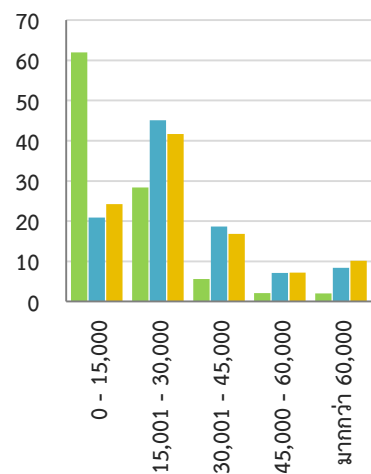
เกษตรกรมีอายุอยู่ในช่วง 40 ถึง 60 ปี ขณะที่ระดับการศึกษาของครัวเรือนเกษตรกรจะไม่เกินระดับชั้นประถมศึกษา (รูปที่ 2 ถึง 4)

รูปที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์ Gini และรายได้ของครัวเรือนต่อเดือนโดยเปรียบเทียบ
 แยกรายกลุ่มอาชีพ ปี 2017

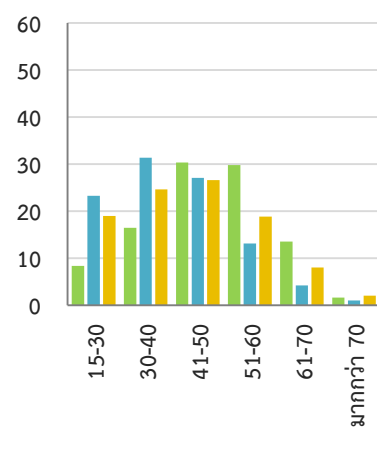

หมายเหตุ: ขนาดของวงกลมสะท้อนถึงสัดส่วนร้อยละของครัวเรือนในกลุ่มอาชีพนั้นต่อจำนวนครัวเรือนทั้งประเทศ
 ที่มา: แบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ประจำปี 2017 คำนวณโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

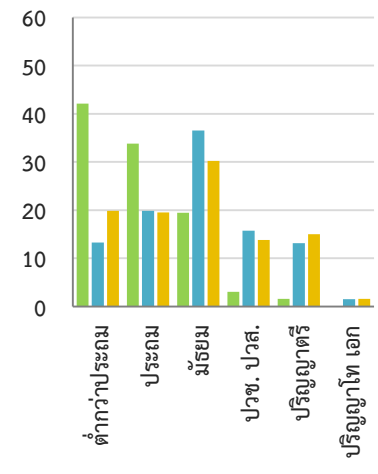
รูปที่ 2 สัดส่วนครัวเรือน ตามช่วงรายได้สุทธิต่อเดือน (บาท)

รูปที่ 3 สัดส่วนครัวเรือน ตามอายุของผู้หารายได้หลัก

รูปที่ 4 สัดส่วนครัวเรือน ตามระดับการศึกษาของผู้หารายได้หลัก

ที่มา: แบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ประจำปี 2017 คำนวณโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

สำหรับในหัวข้อถัดไป จะเป็นการสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในกลุ่มอาชีพเกษตรกร ทั้งในมุมมองจากข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ

2. ผลการศึกษา

2.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำ: มุมมองเชิงปริมาณ

ตามทฤษฎีการผลิตนั้น รายได้ของครัวเรือนถูกส่งผ่านจาก 3 ปัจจัยหลักได้แก่ ทุน แรงงาน และ เทคโนโลยี ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของครัวเรือน จึงครอบคลุม 3 ปัจจัยดังกล่าว ผลการศึกษา⁶ ในตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำของปี 2017 เมื่อเทียบกับปี 2015 แตกต่างกันไม่มากนัก กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านการเงินทั้งสินทรัพย์ทางการเงินและสินเชื่อที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือนในอาชีพนี้ ขนาดที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง มีอิทธิพลรองลงมา ซึ่งเป็นไปตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ที่ดินคือปัจจัยการผลิตที่สำคัญและการสร้างแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตร ทางด้านปัจจัยด้านการศึกษา ยังคงมีความสำคัญและมากขึ้นอย่างชัดเจนในปี 2017 สำหรับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือนในอาชีพนี้เช่นกัน แม้จะไม่มากแต่ก็สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจดิจิทัล ที่นำอินเทอร์เน็ตเข้ามาทำธุรกรรมด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ จำแนกตามอาชีพของครัวเรือนไทย ปี 2015 และ 2017

Factor	2015		2017	
	Agriculture	All 21 industries	Agriculture	All 21 industries
1. Female	0.001	0.053	-0.003	-0.014
2. Age	0.003	0.288	0.091	0.087
3. Years of schooling	0.029	5.129	1.457	5.913
4. Proportion of earner	0.222	0.389	0.191	0.317
5. Proportion of member accessing internet	1.125	2.934	1.040	0.434
6. Size of owned land	4.625	0.357	7.076	0.010
7. Size of rented land	7.616	0.333	0.547	0.025
8. Financial assets	16.897	10.570	12.629	15.936
9. Credit for house and land	-0.005	0.956	2.285	2.004
10. Credit for business activity	0.566	1.582	0.999	1.211
11. Credit for agriculture activity	8.988	0.055	0.333	0.001
12. Residual	59.934	77.354	73.355	74.079
Total	100.00	100.00	100.00	100.00

หมายเหตุ: ส่วนที่ไฮไลท์สีส้มคือ กรณีที่มีสัดส่วนที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากกว่าร้อยละ 1

ที่มา: แบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ประจำปี 2015 และ 2017 คำนวณโดยธนาคารแห่งประเทศไทย

⁶ โดยใช้วิธีการแยกองค์ประกอบของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ออกเป็นสัดส่วนร้อยละ ตามตัวแปรที่ผู้ศึกษาสนใจ โดยประยุกต์จากการใช้แบบจำลองเชิงเส้นถดถอย (Linear Regression Model) ร่วมกับวิธีการแยกองค์ประกอบของ Shorrocks (1982) อ่านเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก หรือ Cowell and Fiorio (2011) และ Kingnetr et al. (2019)

จากผลของปัจจัยเหล่านี้สรุปได้ว่า สันทรัพย์ทางการเงินที่มีและการใช้สินเชื่อที่แตกต่างกัน สะท้อนถึงความสามารถในการเข้าถึงเงินทุนเพื่อขยายการผลิตที่ไม่เท่ากัน การไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ประกอบกับ โอกาสที่จะพัฒนาตัวเองผ่านอินเทอร์เน็ตและการศึกษาที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายต้นเหตุของปัญหาดังกล่าวได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกถึงกว่าร้อยละ 70 ที่มีความสำคัญ แต่ไม่สามารถอธิบายได้จากแบบจำลองนี้ด้วย ทางคณะผู้ทำการศึกษาก็ทำการลงพื้นที่สำรวจสอบถามเกษตรกรและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ทั้งเพื่อสอบถามกับผลการวิเคราะห์ที่ได้จากแบบจำลองนี้กับสภาพความเป็นจริงว่าสอดคล้องกันหรือไม่ รวมทั้งค้นหาปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำ: มุมมองเชิงคุณภาพ (Bottom-up)

จากการสอบถามผู้ประกอบการและเกษตรกร ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้จากแบบจำลองมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในแบบจำลองและที่มีอิทธิพลต่อการสร้างรายได้ที่แตกต่างในกลุ่มอาชีพเกษตรกร ที่สำคัญประกอบด้วย 6 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ (1) การเข้าถึงชลประทาน (2) ทำเลที่ตั้ง (3) ทักษะและการปรับตัว (4) พันธุ์พืชที่ปลูก (5) ทักษะและประสบการณ์ และ (6) การใช้เทคโนโลยี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัจจัยด้านแหล่งชลประทาน: เกษตรกับน้ำเป็นของคู่กัน ใครใกล้แหล่งน้ำย่อมได้เปรียบ

เมื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเพาะปลูกและชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้งในเขตและนอกเขตชลประทานแล้ว พบว่ามีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ครัวเรือนที่เข้าถึงแหล่งน้ำ ไม่ว่าจะมาจากการขุดบ่อเก็บน้ำ หรือขุดเจาะน้ำบาดาล มีโอกาสในการเพาะปลูกได้ตลอดปีและมีพืชผลที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้สอดคล้องสภาวะตลาด ณ เวลานั้น ได้มากกว่าครัวเรือนที่ต้องรอน้ำจากธรรมชาติที่มีความเสี่ยงจากภาวะอากาศที่แปรปรวนที่นับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้น

2) ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้ง: ปัญหาทางภูมิศาสตร์ที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อลักษณะการเพาะปลูกของเกษตรกร ในบางพื้นที่สามารถปลูกพืชที่ตลาดต้องการเป็นพิเศษได้ หรือปลูกพืชได้หลากหลายชนิดเพราะสภาพดินและภูมิประเทศเอื้ออำนวย เช่น (1) เมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งมีมูลค่าสูงกว่าพันธุ์โรบัสต้า และปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ แต่ทว่าพันธุ์ดังกล่าวสามารถปลูกได้เฉพาะพื้นที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 เมตรขึ้นไปถึงจะให้ผลผลิตดี ดังนั้นส่วนใหญ่จึงนิยมปลูกในแถบภาคเหนือ (2) การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หลังการทำนาตามนโยบายสนับสนุนของทางการ ที่ปลูกได้เฉพาะบริเวณที่ดินไม่อุ้มน้ำเกินไป และ (3) การปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื่องจากสภาพดินเหมาะสม

3) ปัจจัยด้านทัศนคติและการปรับตัว: โลกปัจจุบันนั้นเปลี่ยนไป ใครก้าวไวย่อมได้ก่อน

จากการสำรวจ พบว่าพฤติกรรมของครัวเรือนเกษตรกรที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีจะคอยติดตามข่าวสารสถานะตลาดและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เช่น กรณีราคาสินค้าเกษตรตัวใดไม่ดี ก็พร้อมที่จะเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูก เช่น ลดต้นทุนการผลิตด้วยการใช้ปุ๋ยให้มีประสิทธิภาพ เทียบกับบางรายยังคงมีความเชื่อว่า ใส่ปุ๋ยมากไว้ก่อนจะเป็นผลดีต่อการผลิตทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง เพราะข้อเท็จจริงแล้วไม่ได้ช่วยเพิ่มผลผลิตอีกทั้งยังเป็นผลเสียต่อสภาพดินในระยะยาว หรือแม้แต่การทำเกษตรอินทรีย์ที่บางรายยังมองว่าไม่คุ้มค่าที่จะผันไปทำเพราะกลัวผลผลิตไม่เหมือนเดิม ทั้ง ๆ ที่มีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จอยู่ให้เห็นในชุมชน อาทิ กลุ่มเกษตรกร ใน อ.กุดจับ จ.อุดรธานี ได้แสดงให้เห็นว่า การผันตัวมาทำเกษตรอินทรีย์ปลูกข้าวตามผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จ โดยไม่ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ไม่ได้เพียงสร้างรายได้และสุขภาพที่ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจจากการได้รับรางวัลมากมายจากหน่วยงานของรัฐเนื่องจากผลผลิตที่มีคุณภาพ อันนำไปสู่โอกาสในการเข้าถึงตลาดข้าวที่มากขึ้นอีกด้วย ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าต่อให้มีโอกาสการเข้าถึงองค์ความรู้ที่จะช่วยในด้านกาเพาะปลูก และสร้างรายได้มากแค่ไหน ถ้าทัศนคติของเกษตรกรยังไม่เปลี่ยน ก็เป็นการยากที่จะยกระดับรายได้ขึ้นมาได้

4) ปัจจัยด้านพันธุ์พืช: พืชต่างกัน ให้ผลตอบแทนต่างกันขึ้นกับความต้องการของตลาดในแต่ละช่วงเวลา

เราปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ราคาพืชแต่ละชนิดนั้นมีความแตกต่างกันตามสภาพตลาดของพืชชนิดนั้นในแต่ละช่วงเวลา เช่น ในช่วงมีนาคมถึงเมษายน ของปี 2019 เราจะเห็นได้ว่า ความต้องการทุเรียนจากจีนมีมาก ทำให้ราคาทุเรียนเพิ่มขึ้น เกษตรกรที่ปลูกทุเรียนจึงสามารถสร้างรายได้มากขึ้นเป็นพิเศษเมื่อเทียบกับในอดีตและพืชชนิดอื่น ๆ ในขณะที่ราคายางพาราตกต่ำจากผลกระทบของความต้องการของตลาดโลกที่ลดลงโดยเฉพาะจากจีน อันเนื่องจากผลกระทบของสงครามการค้าสหรัฐ-จีน หรือแม้แต่ราคาข้าวเปลือกเจ้าของไทยที่มีแนวโน้มลดลงอันเนื่องมาจากมีอุปทานส่วนเกินภายในประเทศและต้องเผชิญการแข่งขันที่สูงขึ้นจากประเทศผู้ผลิตข้าวในตลาดโลก ดังนั้น การเพาะปลูกพืชที่ตอบสนองกับความต้องการของตลาด จะช่วยให้เกษตรกรสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นได้ ยิ่งไปกว่านั้น จากการสอบถามเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ พบว่า การปลูกพืชที่หลากหลาย ช่วยสร้างกระแสเงินให้กับครัวเรือนได้ดีกว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ในกรณีที่พืชราคาชนิดใดชนิดหนึ่งลดลง ครัวเรือนยังคงสามารถประคองกระแสรายรับโดยรวมไว้ได้จากการมีรายได้จากพืชผลอื่น ๆ ที่ราคาสูงขึ้น

5) ปัจจัยด้านทักษะและประสบการณ์: สังสมความเชี่ยวชาญ นำความรู้มาพัฒนาต่อยอด

เกษตรกรบางรายมีความชำนาญในการเพาะปลูกพืชบางชนิดเป็นพิเศษ จากการที่ลองผิดลองถูกมาเป็นเวลานาน หรือได้เรียนรู้เทคนิคการเพาะปลูกใหม่ ๆ จากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน แล้วนำมาใช้จนในที่สุดทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและโดดเด่นกว่าทั่วไป เช่น การตัดแต่งลำไยฝาชิงหายของเกษตรกรในภาคเหนือ ซึ่งทำให้ลำไยมีขนาดใหญ่ขึ้น น้ำหนักมากขึ้น ในขณะที่ยังคงความอร่อยไว้ นำไปสู่การเพิ่มมูลค่าแก่

ผลผลิตทำให้ขายได้ในราคาสูงขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงสูตรในการให้ปุ๋ยให้เหมาะกับสภาพดิน หรือที่เรียกกันว่า การใช้ปุ๋ยสั่งตัด การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต

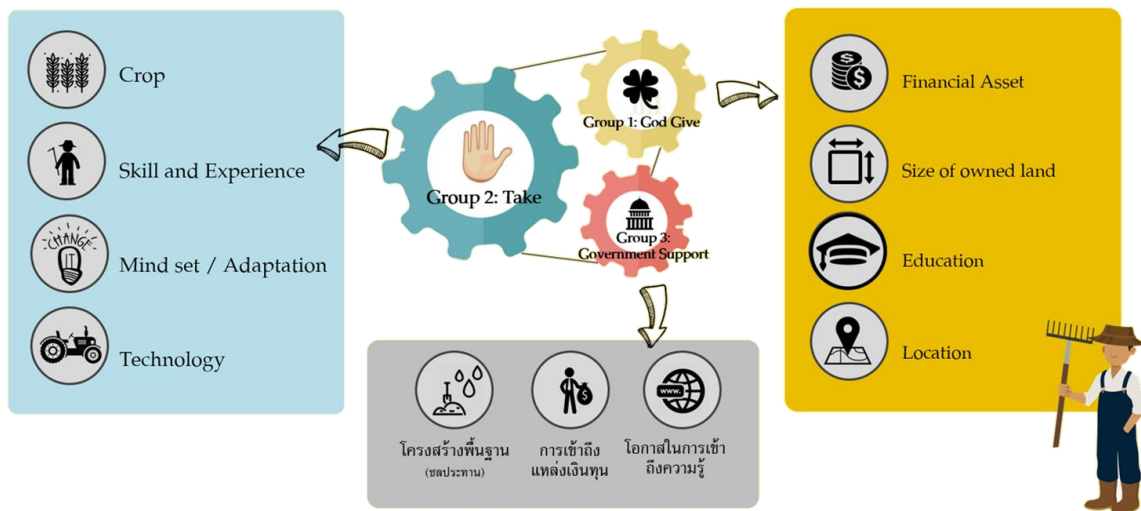
6) ปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยี: เพิ่มโอกาสใหม่ทางการค้าด้วยโลกออนไลน์

เกษตรกรบางรายประสบความสำเร็จในการประยุกต์นำแพลตฟอร์มในโลกอินเทอร์เน็ตมาช่วยเพิ่มโอกาสช่องทางขายผลผลิตให้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้โซเชียลเน็ตเวิร์คในการโฆษณาขายข้าวหอมมะลิ หรือพนักงานออฟฟิศที่ผันตัวเองเป็นเกษตรกรสวนมะนาวที่ จ.กำแพงเพชร โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งขายผลผลิตมะนาวทั่วประเทศ

ดังนั้น เมื่อนำเอาผลวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพรวมกัน เราสามารถจำแนกปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันทางรายได้ในกลุ่มเกษตรกรได้เป็น 3 ปัจจัยใหญ่ ๆ ดังแสดงให้เห็นในรูปที่ 6 คือ

- 1) **God Give:** ชะตาฟ้าลิขิต ให้ชีวิตไม่เท่ากัน ประกอบไปด้วย ฐานะทางการเงิน (ประกอบด้วยสินทรัพย์ทางการเงิน) ขนาดของที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง ระดับการศึกษา และทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์
- 2) **Take:** ความพยายามมานะอดสาหัส ประกอบไปด้วย ชนิดของพืชที่เพาะปลูก ทักษะและประสบการณ์ ความพยายามที่จะปรับตัวและพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ และการไม่หยุดนิ่งนำเทคโนโลยีมาใช้
- 3) **Government Support:** การสนับสนุนจากภาครัฐ ประกอบด้วย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในเรื่องของชลประทาน การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และโอกาสในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมทางการเกษตร

รูปที่ 6 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในครัวเรือนเกษตรกร

จะเห็นได้ว่า ทั้งสามปัจจัยนี้มีความเชื่อมโยงกันเป็นฟันเฟืองซึ่งกันและกัน โดยแม้ว่าเกษตรกรจะขาดปัจจัยในกลุ่ม God Give ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการผลิตหรือสินทรัพย์ทางการเงิน หรือแม้แต่ที่ดินไม่เอื้ออำนวย แต่ถ้าได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของระบบชลประทาน หรือแหล่งเงินทุนใหม่ ๆ ประกอบกับการที่ตัวเกษตรกรเองพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองแล้วนั้น ความเป็นไปได้ที่จะยกระดับรายได้ครัวเรือนเกษตรกร เพื่อบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ทางรายได้ในกลุ่มเกษตรกร ก็ไม่ไกลเท่าไรนัก ดังนั้น การขับเคลื่อนให้ไทยหลุดพ้นจากภาวะความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่อยู่ในระดับสูงจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่องจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4. นโยบายแก้ไขความเหลื่อมล้ำของต่างประเทศและไทยในช่วงที่ผ่านมา

4.1 บทเรียนจากต่างประเทศ

ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว หลายประเทศล้วนมุ่งแก้ไขปัญหามาจากฐานรากของประเทศ ซึ่งหมายถึงชุมชนชนบทและเกษตรกร ให้มีความกินดีอยู่ดี มีรายได้สูงขึ้นเพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น เพื่อจูงใจให้เกษตรกรยังคงดำรงอาชีพนี้ต่อไปเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ สามารถจำแนกได้ 5 มาตรการหลัก ๆ ดังนี้

1) **ให้การสนับสนุนทางการเงิน** เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น รัฐบาลจีนได้กำหนดนโยบายที่สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการขยายบริการด้านเงินกู้ผ่านการแนะนำให้ธนาคารพาณิชย์เพิ่มประเภทของหลักทรัพย์ค้ำประกันที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้การกู้เงินทำได้ง่ายขึ้น และในเวียดนามรัฐบาลได้ทุ่มเงินเป็นจำนวนกว่า 6 หมื่นล้านเวียดนามดอง เพื่อใช้พัฒนาการเกษตรเทคโนโลยีขั้นสูงผ่านระบบการปล่อยสินเชื่อที่สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2) **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน** จีนได้จัดให้มีกองทุนน้ำชลประทานที่มีประสิทธิภาพ มีน้ำดื่มที่สะอาด มีไฟฟ้าเข้าถึง และมีถนนสู่ชนบท เพื่อเพิ่มรายได้ในพื้นที่ชนบทที่เติบโตช้า และในจีเรีย รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณกว่าร้อยละ 30 หรือประมาณ 8.612 ล้านล้านไรรา ในภาคการลงทุนโดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐาน ภาคเกษตรกรรม พลังงาน คมนาคมขนส่ง และสาธารณสุข เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมด้านการเกษตร

3) **สนับสนุนการเพาะปลูก** รัฐบาลเวียดนามได้มีนโยบายสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างระบบให้น้ำแบบอัตโนมัติในอัตราร้อยละ 30 ให้กับเกษตรกรที่เปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงแทนพืชเดิมที่ให้ผลตอบแทนต่ำ และได้สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นการเพาะปลูกที่สร้างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจได้มากกว่าแบบดั้งเดิมหลายเท่า ซึ่งเกษตรกรได้ให้ความสนใจ เช่น เกษตรกรในนครโฮจิมินห์ที่หันมาปลูกต้นบอนไซและผักอินทรีย์แทนข้าวและอ้อย ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่สูงขึ้น ในทางเดียวกันแอฟริกาใต้ได้มีการปฏิวัติเขียวเกิดขึ้น ทำให้มีการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ระบบชลประทาน และเทคโนโลยีสำหรับการเกษตร ซึ่งรวมถึงระบบการบริหารจัดการฟาร์ม

4) **การใช้แพลตฟอร์ม E-commerce ในการช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อเป็นช่องทางการสร้างงานและสร้างรายได้** รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนา E-commerce ในชนบท โดยการเพิ่มเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพื่อแก้ไขปัญหา

ความเหลื่อมล้ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มช่องทางการขายผลผลิตของตนเอง และลดต้นทุนการผลิตรวมทั้งค่าขนส่ง

5) อื่น ๆ เช่น การพัฒนาการศึกษา ทักษะ ประสิทธิภาพ ทักษะคน การปรับตัวและเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ดังจะเห็นได้จากในจีเรียที่นำประเทศเข้าสู่การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีชีวภาพด้านพืช โดยการอนุญาตและขึ้นทะเบียนฝ่ายปีที่จำนวน 2 พันธุ์ ทำให้เกษตรกรสามารถใช้เมล็ดพันธุ์ดังกล่าวในการเพาะปลูกซึ่งให้ผลผลิตมากกว่าพันธุ์ปกติ ในขณะที่เกาหลีใต้ แนวโน้มของคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ได้หันมายึดอาชีพเกษตรกร และมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรมากขึ้น จึงทำให้แนวโน้มการทำ Smart Farming ในเกาหลีใต้เพิ่มมากขึ้น และรัฐบาลก็ได้ให้การส่งเสริมโดยมีโปรแกรมการอบรมและโครงการเรียนฟรีแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และมีทุนส่งเสริมให้กับธุรกิจการเกษตร เพื่อส่งเสริมสตาร์ทอัพทางการเกษตรและเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลงสู่ชนบทอีกด้วย

4.2 นโยบายหน่วยงานภาครัฐในไทยที่ผ่านมา

ในภาพรวมนโยบายภาครัฐของไทยที่มุ่งยกระดับรายได้ของเกษตรกรไทยและมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในกลุ่มของเกษตรกรด้วยกันเองมีเช่นเดียวกับของต่างประเทศ ดังนี้

1) ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เช่น (1) การสนับสนุนสินเชื่อในการผลิตและการจัดหาปุ๋ยผ่านสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เป็นทุนหมุนเวียนในการผลิตและจัดหาปุ๋ยมาจำหน่ายให้กับเกษตรกร และ (2) โครงการพักชำระหนี้สมาชิกสหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกร เพื่อบรรเทาภาระหนี้สิน ลดต้นทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อนำเงินที่ต้องส่งชำระไปฟื้นฟูตนเอง ปรับปรุงระบบการผลิต ลงทุนในการเพาะปลูก และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลมีแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมทั้งเพิ่มแหล่งต้นตุนกักเก็บน้ำเพื่อช่วยในการกระจายน้ำแก่ประชาชนในพื้นที่ในช่วงฤดูแล้ง

3) สนับสนุนการเพาะปลูก รัฐบาลได้สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ และจัดทำโครงการปุ๋ยผสมใช้เองผ่านสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ปุ๋ยมีแร่ธาตุเหมาะกับสภาพดินและพืชที่เกษตรกรจะเพาะปลูก ซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิตและทำให้เกษตรกรมีกำไรเพิ่มขึ้น

4) อื่น ๆ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร โดยเน้นการเรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งมีหน่วยงานคอยเป็นที่ปรึกษา เพื่อให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้กับไร่นาของตนเองได้ รวมทั้งส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ซึ่งสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันผลิต จำหน่ายและบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด นอกจากนี้ ภาครัฐได้มีการสร้างเครือข่าย Young Smart Farmer เพื่อสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ที่หันมาทำการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) และการเกษตรแม่นยำสูง (Precision Farming) ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาพัฒนาแอปพลิเคชันเกี่ยวกับทางการเกษตร⁷ ประกอบด้วย การให้ข่าวสารความรู้แก่เกษตรกร และการเชื่อมโยงผู้ซื้อและผู้ขายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

⁷ โดยคณะกรรมการพัฒนาเกษตรสมัยใหม่แบบดิจิทัล

5. สรุปการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้ในช่วงที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยมีการเติบโตต่อเนื่อง ความแตกต่างทางรายได้ของครัวเรือนไทยลดลงบ้าง อันเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำมาโดยตลอด แต่ยังคงอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับหลาย ๆ ประเทศ ผลจากการศึกษาเชิงประจักษ์ในมิติอาชีพชี้ให้เห็นว่า กลุ่มอาชีพเกษตรกรเป็นกลุ่มอาชีพที่ประสบความแตกต่างทางรายได้มาก และควรได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับประชากรกลุ่มใหญ่และมีรายได้เฉลี่ยน้อยที่สุด โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นต้นเหตุทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้ต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) God Give สิ่งตั้งต้นที่ทำให้แต่ละคนเริ่มต้นไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งภูมิศาสตร์ ฐานะทางการเงิน และขนาดที่ดินทำกิน (2) Take ทักษะความสามารถ ความกระตือรือร้นของเกษตรกรในการปรับตัวในการดำเนินธุรกิจในทุกมิติให้สอดคล้องกับภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และ (3) Government Support การเข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า และชลประทาน ตลอดจนแหล่งเงินทุน

แล้วทางออกที่เป็นไปได้เพื่อครัวเรือนเกษตรมีอะไรบ้าง ที่ผ่านมา รัฐบาลไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเกษตร ส่งเสริมการให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องเทคนิคการเพาะปลูก การพัฒนาอินเทอร์เน็ตประชารัฐ ตลอดจนแพลตฟอร์มข้อมูลกลางที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึง มาอย่างต่อเนื่อง แต่สิ่งเหล่านี้ยังมีการกระจายตัวไม่ทั่วถึง ยังมีเกษตรกรในอีกหลายพื้นที่ในประเทศที่ยังขาดโอกาสตรงนี้อยู่ บางรายไม่รับทราบว่าข้อมูลเหล่านี้ ดังนั้นสิ่งที่ภาครัฐควรดำเนินการต่อไปคือ จะทำอย่างไรเพื่อให้ประโยชน์ของโครงการเหล่านี้มีการกระจายผลอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพื่อจะช่วยให้เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์ได้ และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้แก่ครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม เกษตรกรไทยควรได้รับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อที่เป็นธรรมมากขึ้น เพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งสินเชื่อ ผ่านรูปแบบใหม่ ๆ อาทิ Information-based lending และ P2P-Lending หรือ แม้แต่ Crowd-Funding อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของต่างประเทศ แพลตฟอร์มทางการเงินใหม่อย่าง Crowd-Funding อาจนำมาซึ่งความเสี่ยงต่อผู้ใช้บริการ อาจมีการฉ้อโกง หรือผิดนัดชำระได้ ดังนั้นจึงควรมีหน่วยงานกำกับดูแลติดตามที่ดีเพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าว นอกจากนี้ แพลตฟอร์มเหล่านี้เปรียบเสมือนดาบสองคม โอกาสทางการเงินที่เพิ่มย่อมมาพร้อมกับโอกาสที่จะก่อภาระหนี้ที่มากขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมความรู้ทางการเงินให้แก่เกษตรกรจึงเป็นอีกสิ่งสำคัญ ซึ่งอาจให้มีบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อสร้างความเข้าใจทางการเงินแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

จะเห็นได้ว่า ไม่มีนโยบายใดนโยบายหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้จะคลี่คลายลงได้ก็ต่อเมื่อนโยบายหน่วยงานภาครัฐที่ออกมาแต่ละเรื่องนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน สนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการร่วมมือกันในการออกนโยบายเพื่อให้การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

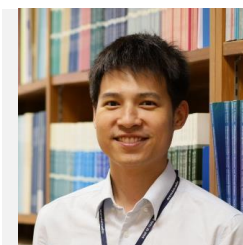
ถึงกระนั้น แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะเข้าไปช่วยเหลือ ทั้งทางด้านการเงิน ปัจจัยและองค์ความรู้ เพียงใด เกษตรกรก็ไม่อาจล้มตาอำปาก หลุดพ้นจากความยากจนได้ และความเหลื่อมล้ำทางรายได้จะยังคงมีสูงอยู่ต่อไป ถ้าตราบใดที่เกษตรกรบางรายเลือกที่จะไม่ปรับตัว ไม่เปิดใจรับแนวคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการประกอบอาชีพของตน ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

สุดท้ายนี้ งานศึกษานี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของ งานศึกษาวิจัยความเหลื่อมล้ำมิติอาชีพของไทย ซึ่งได้ชี้ให้เห็นปัญหาของความเหลื่อมล้ำของครัวเรือนในภาพรวม โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นหนึ่งในอาชีพเสาหลักของประเทศ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการศึกษาครั้งนี้วางเป็นกรอบแนวทางการแก้ไขในภาพใหญ่เท่านั้น เนื่องด้วยในแต่ละพื้นที่มีธรรมชาติและลักษณะของปัญหาที่แตกต่างกัน เพื่อให้นโยบายการยกระดับรายได้ของกลุ่มนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาเจาะลึกไปในระดับรายพื้นที่สำคัญ โปรดติดตามผลการศึกษาได้ในตอนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Berg, A., Ostry, J. D., Tsangarides, C. G., and Yakhshilikhov Y. (2018). "Redistribution, inequality, and growth: new evidence." *Journal of Economic Growth* 23(3):259-305.
- Cowell, Frank A., and Carlo V. Fiorio. (2011). "Inequality decompositions—a reconciliation." *The Journal of Economic Inequality* 9 (4):509-528.
- Kingnetr, N., Leurcharusmee, S., and Sriboonchitta, S. (2019). "Thailand's Household Income Inequality Revisited: Evidence from Decomposition Approaches." In: *Structural Changes and their Econometric Modeling. Studies in Computational Intelligence* 808: 220-234.
- Shorrocks, A. F. (1982). "Inequality Decomposition by Factor Components," *Econometrica* 50(1):193-211

คณะผู้เขียน

ณัฐภัทร์ กิ่งเนตร

เศรษฐกร ธนาคารแห่งประเทศไทย

NatthaKi@bot.or.th

0-5393-1169

ณัฐนรี มณีจักร

นักศึกษาฝึกงาน ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ ประจำปี 2562

ปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาตรี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Nutnaree_maneejuk@cmu.ac.th

ภาคผนวก

(1) การวัดค่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ด้วยดัชนี Generalized Entropy Inequality Index สามารถคำนวณได้ดังนี้

$$GE = \frac{1}{2n\bar{y}^2} \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2$$

โดยที่ y_i คือรายได้ของครัวเรือนที่ i ส่วน \bar{y} คือค่าเฉลี่ยของรายได้ และ n คือจำนวนครัวเรือน

สำหรับ GE Index นั้น เป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการศึกษาความเหลื่อมล้ำ มีค่าระหว่าง 0 ถึง Infinity โดย 0 หมายถึง ทุก ๆ คน มีเงินเท่ากัน ในขณะที่ค่ามากขึ้นหมายถึงมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถแยกองค์ประกอบของค่าความเหลื่อมล้ำออกเป็นระหว่างกลุ่ม (Between Group) และภายในกลุ่ม (Within Group)

(2) วิธีการแยกองค์ประกอบความเหลื่อมล้ำด้วยสมการถดถอย (Regression-based Inequality Decomposition Approach)

พัฒนาขึ้นโดย Cowell and Fiorio (2011) จากวิธีการแยกองค์ประกอบของความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่คิดค้นโดย Shorrocks (1982) ซึ่งเป็นวิธีการหาความเชื่อมโยงของตัวแปรที่สนใจกับค่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในภาพรวมออกมาเป็นสัดส่วนร้อยละ (Contribution to total income inequality) โดยอยู่ในพื้นฐานของแบบจำลองสมการเชิงเส้นถดถอย (Linear Regression Model) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของสมการเชิงเส้นถดถอย

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{1,i} + \beta_2 x_{2,i} + \dots + \beta_k x_{k,i} + \epsilon_i$$

โดยที่

y_i คือตัวแปรต้น แสดงถึง รายได้ของครัวเรือน i ,
 β_0, \dots, β_k คือค่าสัมประสิทธิ์ที่ต้องประมาณออกมาด้วยวิธี Ordinary Least Square
 $x_{k,i}$ คือตัวแปรตามลำดับที่ k ของครัวเรือน i ที่ผู้วิเคราะห์สนใจ

สำหรับงานศึกษานี้ตัวแปรตามประกอบด้วย

- ลำดับที่ 1: ตัวแปรหุ่น มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง และ 0 สำหรับเพศชาย
- ลำดับที่ 2: ตัวแปรสะท้อนอายุของหัวหน้าครัวเรือน
- ลำดับที่ 3: ตัวแปรสะท้อนจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
- ลำดับที่ 4: ตัวแปรสะท้อนสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนที่หารายได้
- ลำดับที่ 5: ตัวแปรสะท้อนสัดส่วนของสมาชิกในครัวเรือนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต

- ลำดับที่ 6: ตัวแปรสะท้อนปริมาณที่ดินที่ครัวเรือนถือครอง
- ลำดับที่ 7: ตัวแปรสะท้อนปริมาณที่ดินที่ครัวเรือนเช่า
- ลำดับที่ 8: ตัวแปรสะท้อนปริมาณสินทรัพย์ทางการเงินที่ครัวเรือนมี
- ลำดับที่ 9: ตัวแปรสะท้อนสินเชื่อที่ขอได้เพื่อที่ดินและที่อยู่อาศัย
- ลำดับที่ 10: ตัวแปรสะท้อนสินเชื่อที่ขอได้เพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ
- ลำดับที่ 11: ตัวแปรสะท้อนสินเชื่อที่ขอได้เพื่อกิจกรรมทางการเกษตร

ขั้นตอนที่ 2: หลังจากประมาณค่าสัมประสิทธิ์แล้ว ทำการจัดรูปสมการใหม่ ดังนี้

$$y_i = \beta_0 + z_{1,i} + z_{2,i} + \dots + z_{k,i} + \epsilon_i$$

โดยที่ $z_{k,i}$ คำนวณจาก $\beta_k \times x_{k,i}$

ขั้นตอนที่ 3: คำนวณหา Contribution ของตัวแปรที่สนใจต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่เกิดขึ้นด้วยสมการของ Shorrocks (1982) ดังนี้

$$s_k = cov[z_k, y_{total}] \times \frac{\bar{z}_k}{\bar{y}_{total}} \times \left(\frac{GE_k}{GE_{total}} \right)^{\frac{1}{2}}$$

และ $GE_{total} = \sum_{k=1}^K S_k$ โดยที่ $S_k = s_k * GE_{total}$

สำหรับผลการคำนวณเป็นไปตามที่แสดงไว้ในตารางที่ 1